

# EĞİTİM SOSYOLOJİSİNDE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

# İŞLEVSELÇİ YAKLAŞIM

- Toplumu, her bir ögesi belli bir işlev yapan bir karşılıklı bağılıklar ve etkileşmeler düzeni olarak gören, toplumu tek başına belirleyen herhangi bir temelin bulunmadığını savunan toplumbilim akımı olarak işlevselcilik toplumu insan vücudu gibi gören bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır.

# ÇATIŞMACI YAKLAŞIM

- Marx kökenli sosyolog veya sosyal bilimciler eğitim ile toplum arasındaki ilişkileri iktidar yani siyaset ve ideoloji üzerinden ele almışlar, eğitime sınıfsal yapının yeniden üretimindeki rolü bağlamında yaklaşmışlardır. Bu durumda eğitimi, ideolojik hegemonyanın kurulmasındaki rolü bağlamında ele alırken Althusser ile Bowles ve Gintis eğitimin asıl olarak emeğin yeniden üretimini sağladığını, her bireyin ileride içinde yer alacağı üretim-iş konumunun gereklerine göre eğitildiğini belirtmişlerdir.

- Althusser, kapitalist toplumun bir devlet aygıtı olduğunu ve bunun da iki temel parçadan meydana geldiğini ileri sürmüştür: Baskıcı devlet aygıtları (yargı, yürütme, polis, yasama, ordu) ve ideolojik devlet aygıtları (hukuk, din, siyaset vd.) Ona göre eğitim zorla değil iknaya yani rızaya dayanarak çocukları eğitir. Okullar çocuklara gelecekte yerleşecekleri ekonomik konum için gereken değer ve davranış kurallarını öğretir. Bu da aslında kapitalist okulların toplumun egemen ideolojisinin çocuğa aşılmasından başka bir şey değildir.

- Okullar sınıfsal olarak şekillendiği için her toplumsal sınıfın bireyelerine farklı beceri ve ideolojiler öğretir.
- Bowles ve Gintis, sınıfsal bir yapıya dayanan kapitalist bir toplumda eğitimde yapılan reformların farklı sınıfların yaşam şansları ve koşullarında eşitsizliği azaltacağı beklentisinin (fırsat eşitliği) gerçeklerle uyuşmadığını belirtirler. Okulların demokrasiyi, işbirliğini ve katılımı gerçekleştirebilmeleri için kapitalist ekonominin tümüyle dönüştürülmesi gerekir.
- Bourdieu ise eğitimin asıl görevinin ekonomik sermayeye bağlı olarak bireyin kültürel sermayesinin yeniden üretimini sağlamak olduğunu söylemiştir.

# Eleştirel Pedagoji Akımı

- Eleştirel pedagoji günümüz kapitalist dünyasını sadece sınıf temelli çatışmaların alanı olarak görmez. Bunun yanında, farklı kimliklerin, kültürlerin, toplumsal cinsiyetlerin yarattığı çatışmaların bir alanı olarak da görür.
- Klasik çatışmacı yaklaşımın, toplumsal çatışmaları sadece toplumsal sınıflar arasındaki çatışmaya indirgeyen yaklaşımını aşan eleştirel pedagoji, diğer çatışma alanlarının en az sınıf çatışması kadar önemli olduğu gerçeğinden hareket eder.

- Gramsci'nin bireyin davranışından, bu davranışın neye yaradığından ziyade, bireyin neden öyle davrandığına dikkat çeken yaklaşımı, eleştirel pedagoji temsilcilerinin kültüre yoğunlaşmalarına neden olmuştur.
- Eleştirel pedagoji yaklaşımına göre geleneksel eğitim anlayışının egemenlik ilişkilerini koruyan, yeni üreten özelliklere sahiptir. Oysa bunun alternatifi olan eleştirel eğitim ile bu ilişkileri ezilenlerden yana, onların özgürleşmesine dönüşebilir.

# YORUMCU YAKLAŞIMLAR

- Yorumcu yaklaşım makro değil, mikro bir yaklaşımdır ve odağı, genel toplumsal olgu ve süreçlerden ziyade bireylerin günlük yaşam içindeki davranışlarıdır.
- Yorumcu yaklaşım, toplumsal kurumlar arasındaki yapısal ilişkilerden ziyade tek tek her kurumun içindeki bireylerin-öznelerin, aktörlerin, veya failerin- rol ve davranışlarının asıl toplumsal gerçekliği oluşturduğunu düşünür ve bu toplumsal gerçekliğin yapılaşmış, sistemli ve genel geçer model ve yasalara izin verecek bir özellik göstermediğini ileri sürer.



- Yorumcu mikro yaklaşımlara göre bireylerin davranışları, ne toplumsal düzeni sağlamak (işlevselcilik) ne de o düzenin ekonomik gerekliliklerini karşılamak (ideolojik/ekonomik yeniden üretim-çatışmacı) adına gerçekleşir. Örneğin eğitim içindeki bireylerin davranışları, son derece akışkan, esnek, değişken ve özerk olabilir.

- II. Dünya Savaşı'nın sonlarına değin Batı'da işlevselcilik, modernleşme yaklaşımlarının verdiği ivmeyle eğitim sosyolojisi ve sosyolojide egemenliğini kurmuştu. Ne var ki işlevselciliğin iyimser tezlerinin gerçekleşmemesi ve birtakım toplumsal gelişmelerin (üçüncü dünya ülkelerindeki ulusal kurtuluş mücadeleleri, anti-sömürgecilik hareketleri, feminizm veya kadın hakları hareketi, sosyalist ülke deneyimleri, öğrenci hareketi vb.) sonucu radikal düşünce ve hareketlerin (Marksizm, Üçüncü dünyacılık, ulusal milliyetçilik vb) ortaya çıkması nedeniyle sosyal bilimlerde işlevselci yaklaşım yerine çatışmacı yaklaşımın öne çıkmasına neden olmuştur.

- Yorumcu yaklaşımların ya da arayışların amacı, eğitim kurumu içindeki aktörlerin eylemlerinde gizli olan anlamları ortaya çıkarmaktır. Zira toplumsal gerçeklik sıradan insanların eylemlerinden oluşur. Yoksa yukarıdan kurumların belirlemesiyle oluşmaz. Toplumsal gerçekliği anlamak için de eğitim sosyoloğu, okul içi yaşantıları odağına almalıdır. Böylece yorumcu eğitim sosyologları, okul-derslik içi etkileşimleri ele almak için aktörlerin (öğretmen ve öğrencilerin) durum tanımlamaları, bilgileri, davranışları ve dillerini incelemişlerdir. Bu çerçevede bilgiyi toplumsal bir kurgu olarak ele alan Young'ın Bilgi ve Denetim (1971) adlı çalışması ile birlikte Yeni Eğitim Sosyolojisi akımı başlamıştır.

- Fakat 1960'ların sonlarına kadar okul içi süreçlerle ilgilenmeyen eğitim sosyolojisi odağını yavaş yavaş buraya okul içinde neler olduğuna çevirmeye başlamıştır. Yani okul içinde aktörler (öğretmen-öğrenci) arasındaki etkileşimler de dikkat çeker hale gelmiştir. Bu, özne konumundaki bireyin, tümüyle yukarıdan işleyen bir sosyalleşmenin ürünü olmaktan ziyade, okul içinde bireysel yaratıcılığı ve özgürlüğünü öne çıkarmak anlamına geliyordu.